

SZÁNTÓ ZOLTÁN
1893–1977

A Szántó család története szorosan összefonódott a XX. század munkásmozgalmával. A Zala megyei mézárólegény valamennyi gyermeke, a három fiú és az öt lány megtalálta az utat a munkásmozgalomhoz. Béla, Rezső és Zoltán jelentős szerepet töltött be a szociáldemokrata, majd a kommunista pártban. Nem túlzás azt mondani, hogy e család krónikája összekapcsolódik századunk forradalmi munkásmozgalmának szinte valamennyi kérdésével.

Szántó Zoltán 1893. december 17-én született Nagykanizsán. Tízéves gyermekként hagyta el szülővárosát, de amint azt évtizedek múltán, visszaemlékezéseiben megírta, gyermekkori élményei alig-alig tompultak benne, és beszéde is megtartotta „a zalai kisvárosi magyar nyelv énekes akcentusát”.

Az élet változatos, mozgalmas pályát adott osztályrészéül. Budapesten asztalosinasként ismerkedett meg a munkásmozgalommal, amelyről bátyjától, Bélától már sok mindent hallott. Munkásmozgalmi elkötelezettségét 1908 júniusától származtatta. Ifjúmunkás küldötként ekkor „debütált” egy újpesti szakszervezeti gyűlésen, ahol a nappali tanoncoktatás érdekében emelt szót. Első osztályharcos tapasztalatát az eredményes 1908-as késő nyári asztalosmunkás-sztrájkban szerezte. S bár nagyon szerette szakmáját, nem lett asztalos, mint ahogy nem lett villanyszerelő, sőt orvos sem. Az előbbieket elsajátításában kamaszkori betegségei – többszöri tüdőgyulladás –, az utóbbiban a forradalmak akadályozták meg.

Családja áldozatos segítségével sikerült a kereskedelmi középiskolát elvégeznie. Ennek megfelelően tisztviselőként helyezkedhetett volna el. Csakhogy mire befejezte iskoláit, kitört az első világháború. Szántó Zoltán is bevonult katonának, s hadapród őrmesterként került ki 1915-ben a frontra. Frontszolgálat, sebesülés, újabb frontszolgálat, fogságba esés, eközben a szociáldemokrata pártok vezetőinek háborút támogató állásfoglalásai miatti kiábrándulás – ennyiben lehetne életének eseményeit ezekben az években összefoglalni. A hadifogságban szerencse kísérte, azok közé tartozott ugyanis, akik kalandos utak után, de némi forradalmi tapasztalatot is szerezve már 1918 tavaszán ismét itthon voltak.

Az őszirózsás forradalom győzelmeivel rövid ideig úgy tűnt, megteremtődött a lehetősége tanulmányai folytatásának. „De könnyebb valamit elhatározni, mint végrehajtani – írja visszaemlékezéseiben. – Hogyan is tudtam volna kivonni magamat a politikai életből, amikor az egész ország a politikai események lázában vergődött.” Nem,

ettől kezdve valóban nem tudta magát kivonni „a politikai élmények lázából”. Ott volt a Kommunisták Magyarországi Pártja első szervezőinek sorában. A Tanácsköztársaság kikiáltása után jelentkezett a Vörös Hadseregbe. Először egy nemzetközi ezred parancsnokaként, majd egy hadosztály politikai megbízottjaként vett részt a forradalmi honvédelemben. A Tanácsköztársaság megdöntése után egy ideig bujkált, majd követte testvéreit Bécsbe, az emigrációba. Bekapcsolódott a Kommunisták Magyarországi Pártja újjászervezéséért folyó munkába. Landler Jenő közvetlen munkatársaként dolgozott; a párton belüli vitákban a Landler vallotta pártépítési koncepciót fogadta el. Ekkor szembekerült két bátyjával is, akik a Landler felfogásával szemben álló Kun Béla hívei voltak. Szántó Zoltán egyébként a későbbiekben is, egész életében Landler tanítványának vallotta magát.

Részt vett a KMP első kongresszusának munkájában. A párt vezetőinek sorába akkor lépett, amikor 1926-ban kooptálták a Központi Bizottságba, majd hazaküldték illegális pártmunkára. Munkája lényegét a KMP itthoni tevékenységének vezetése mellett a legális forradalmi munkaspárt, a korabeli MSZMP irányítása jelentette. Nyilván innen származott jó érzéke a legális és az illegális munka összekapcsolásához, a húszas években szerzett tapasztalatait ugyanis sikerrel érvényesítette a harmincas évek munkásmozgalmában. Szántó kétségtelenül azok közé tartozott, akik a hazai gyakorlatban tanulták meg az egységfront szükségességét a rendszer elleni küzdelemben.

Szántó Zoltán nevét a hazai nyilvánosság 1927-ben ismerte meg. Néhány hónapi illegális pártmunka után ugyanis 1927 februárjában letartóztatták. Társaival együtt először statáriális, majd rendes bíróság elé állították. Szántó mindkét tárgyaláson hitet tett kommunista meggyőződése mellett. Ügyesen vitatkozott, többször hozta zavarba először Töreky, majd Szemák törvényszéki bírókat, a tárgyalások elnökeit. A nyolc és fél évi börtönbüntetést Sopronkőhidán töltötte. Egyik szervezője, vezetője az 1929. évi őszi éhségstrájknak, amellyel a kommunisták az elviselhetetlen börtönviszonyok ellen tiltakoztak. 1935 szeptemberében szabadult, s ezután Moszkvába utazott.

A nemzetközi kommunista mozgalom ekkor fejlődése új szakaszához érkezett. A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa kidolgozta a fasizmus elleni küzdelem új politikáját. A különböző országok kommunista mozgalma az előtt a feladat előtt állott, hogy saját hazája viszonyait figyelembe véve alkalmazza a Kommunista Internacionálé politikai útmutatásait. A Kommunisták Magyarországi Pártjának élére ekkor új pártvezetőség került. Szántó Zoltánra és társaira várt az a feladat, hogy a KMP élén kidolgozzák a magyarországi viszonyoknak megfelelő politikát, és érvényt szerezzenek a fasizmus elleni küzdelemben a munkásegységfrontra alapozott népfrontpolitikának. „Ma az a feladat vár

ránk, hogy a fasizmus visszaverésére, erejének megtörésére egyesítsük az egész munkásosztályt, hogy széles demokratikus frontba egyesítsük a magyar nép minden rétegét, melyet pusztít a tőke, pusztít a nagybirtok. A fasiszta diktatúra visszaverése és a béke megvédése, a munkásosztály egységének helyreállítása, a demokratikus Magyarországért harcoló népfront kialakítása az a nagy feladat, amelyért ma a Kommunisták Magyarországi Pártjának harcolni kell” – fogalmazzák meg a feladatot.

A pártvezetés tagjai Szántó Zoltánnal az élen 1936 júliusában Prágában kezdték meg az említett cél elérését szolgáló munkájukat. Ennek eredményességét a Prágában szerkesztett és Magyarországon terjesztett Dolgozók Lapja tevékenysége s a hazai pártmunka fellendülése tanúsítja.

Szántó Zoltán 1938-ban visszautazott Moszkvába. Egy ideig a KMP képviselője volt a Kominternben, majd más munkaterületeken vett részt az antifasiszta küzdelemben. Cikkeket írt a Szovjetunióban megjelenő Új Hang c. folyóiratba, szerkesztette a moszkvai rádió magyar nyelvű adásait, felvilágosító munkát végzett a hadifoglyok körében.

Magyarország felszabadulása után ő is hazatért. 1945 őszétől a Magyar Kommunista Párt észak-dunántúli területi bizottságának titkára volt. Ebben a minőségben egyebek között sokat tett a földhöz jutott új gazdák segítéséért. A földosztásban régi törekvéseit látta megvalósulni. Azok közé tartott ugyanis, akik már 1919-ben ráéreztek a földosztás szükségességére és a húszas években is többször hangoztatták, hogy a KMP agrárpolitikáját felül kell vizsgálni.

A pártban végzett mozgalmi munkát hamarosan állami megbízatások váltották fel. Először Belgrádban, majd Párizsban, utóbb Varsóban képviselte hazánkat.

Az SZKP XX. kongresszusa után azok közé a vezetők közé tartozott – 1954 és 1956 között az MDP Központi Vezetőségének tagja volt –, akik siettetni szerették volna a kétségtelenül szükséges hazai változásokat. 1956 októberében Szántó Zoltán tagja lett az MDP Politikai Bizottságának. A kibontakozás útját azonban helytelenül ítélte meg, s emiatt 1956 novemberében nem támogatta a forradalmi munkás-paraszt kormány harcát az ellenforradalom ellen. Téves lépései miatt egy időre kívül rekedt a politikai életen. 1964-ben lett újra a párt tagja. Élete hátralevő esztendeiben már nem vett részt aktívan a munkásmozgalomban. Emlékiratain dolgozva vizsgálta korát, elemezte saját tevékenységét, mindazt, aminek részese, alkotó harcosa volt, a nagyszerű forradalmi eseményeket, a győzelmekben gazdag, de vereségektől sem mentes korszakot.

1977. március 26-án halt meg.

In: Pártélet, 1983/12. 86–88